מענדעלע מוכר־ספֿרים

דער בײַבאַק

אַ בלעטל פֿונעם דניעווניק[1] ישׂראָליק דעם משוגענעמס

1. „גליקלעכער בײַבאַק, דו פֿרעסט, זויפֿסט, פּאַקסט אָן אַ בײַכל, ווי ווײַט עס גייט נאָר אַרײַן, און פּאָפּסט זיך דערנאָך איבער די שלעכטע ווינטערצײַט אין דײַן לאָך, ווי אַ שיכּור ערגעץ אין אַ קאַנאַווע, ניט וויסן פֿון דײַן חיות, פֿון דײַן געזונט און לעבן! גליקלעכע איר אַלע גרויסע און קליינע חיהלעך, וואָס דאָס פּאָפּן איז אײַך אַ מתּנה פֿון זײַן ליבן נאָמען! אַז וויל און גוט איז אײַך סקאָטינעס[2], פּעפּערס!"

2. אָט אַזעלכעס האָט זיך מיר הײַנט אין אַ מיאוסער אָסיען־צײַט געטראַכט. די פּאָגאָדע[3] איז פֿויל, ס׳איז חושך, נאַס און קאַלט. אַ געדיכ־טער פֿאַרעיִפּושטער טומאַן שלעפּט זיך אין דער לופֿט און פֿאַרשטעלט דעם הימל, ניט דורכלאָזנדיק דורך זיך קיין איינציקן שטראַל (!) פֿון דער ליכטיקער זון. מענטשן זינקען אין בלאָטע און זעען פֿאַר זיך ניט די שײַן.

3. „גליקלעכע חיהלעך פּעפּערס! פֿאַר אײַך איז די וועלט תּמיד זייער אַ פֿײַנע, אַ מילדע, אַ גוטע; פֿאַר אײַך שײַנט זי, פֿינקלט אין איר זומער־קלייד, פֿאַרפּוצט מיט אַלערליי שמעקנדיקע בלומען. זי מאַכט אײַך אַ ברייטע ברוך־הבא מיט כּיבוד ווי אויף אַ באַל און אײַך איז ניט באַשערט אָנצוקוקן זי אין ניגלעזשע[4]. די פֿריִערדיקע פֿאַרפֿאַרבטע אויסגעפּוצטע דאַמע, מיט אַ פֿרײַנטלעך זיס שמייכעלע ווערט, אויסטועענדיק די באַלאָווע קליידער,

[1] דניעווניק: טאָגבוך. [2] סקאָטינעס: בהמות. [3] פּאַגאָדע: וועטער. [4] אין ניגלעזשע: נאַקעטערהייט [זע פֿראַנצויזיש „נעגליגעע"].

אַ מיאוסקײַט, אַ שלאַק, אַ קאַרגע, אַ בייזע זלידניע[5], נישט אויסצוהאַלטן פֿון אירע קאַפּריזן.״

4. איך ליג אויפֿן דיוואַן לעבן טיש, אויף וועלכן ס'איז אָנגעלייגט ביכער און גאַזעטן, און אויפֿן האַרצן איז מיר שטאַרק ניט פֿריילעך, אַ שרעקלעכע מרה־שחורה. די נשמה מײַנע פֿאַדיעט[6] אַרום, אַהין־אַהער, ווי נחס טויב, און קען נעבעך קיין אָרט נישט געפֿינען, וווּ זיך כאָטש אַ ביסל אויסצורוען. אין דער וויסטער, פֿינסטערער הײַנטיקער פּאָגאָדע, דאַכט זיך איר דער מבול, און יענע מינע צוויי־גאָרנדיקע גאַזעטן מיט דער כּנפֿיא קאָרעספּאָנדענטן אונטן און אויבן קומען איר פֿיר ווי די תּיבֿה מיט אַלע מינע חיות, בהמות און שרצים דאָרט. עס הערט זיך איר אַ געשריי פֿון אייזלען, אַ בילן פֿון הינט, אַ האַווקען, אַ וויען, אַ ריטשען, אַ מיאַוקען, אַ ליאַרעם, אַ געפּילדער פֿון אַלע זײַטן. שעם[7] יאָגט זיך אַרום, האָט נעבעך נישט קיין מנוחה, קיין חיה־שעה, ער קוקט די אַלע בהמות אָן און קראַצט זיך פֿאַר צרות... ניט אויסצושטיין פֿון אַזאַ פּעקל הונגעריקע פּאַרשוינען, אָנכאַפּערס, חיות רעות, ווילדע נפֿשות – בידנע נשמה! וואָס זאָל איך דיר נעבעך טאָן, אַז אַרום און אַרום זע איך נישט פֿאַר מיר עפּעס, אויף וואָס דו זאָלסט קענען בלײַבן שטיין און פֿאַרברענגען עטלעכע גוטע מינוט.

5. „אַך, ווי ווערט מען אַ בײַבאַק! ווי באַקומט מען עפּעס אַ נאָרע אַרײַנצוקריכן אַהין, צומאַכן די אויגן און איבערשלאָפֿן די שלעכטע צײַט!״

6. – אָ, גאָט! הייב איך אָן צו בעטן מיט דעם געוויסן פּסוק פֿון עוואַנגעליום: „דאָס פֿייגעלע האָט איר נעסט, אויך דער פֿוקס האָט אַ לאָך און דער מענטש נעבעך האָט ניט וווּ דעם קאָפּ אַנידערצולייגן.״[8]

7. מײַן תּפֿילה איז דערהערט געוואָרן.

8. איבער דעם לײַב לויפֿט מיר איבער עפּעס ווי אַ קאַלט ווינטעלע. דאָס בלוט הערט אויף צו קאָכן, דאָס האַרץ קלאָפּט שטילער, שטילער, און עס באַפֿאַלט מיך עפּעס ווי אַ דרעמלען. עפּעס קנייטשט מיך, קאָרטשעט מיך און (איך) פֿיל אַ פֿאַרענדערונג אין אַלע מײַנע גלידער: מײַנע הענט

[5]זלידניע: אַ צוטשעפּעניש, אַ שלאַק. [6]פֿאַדיעט: פֿאַלט. [7]שעם: „וויַיהיו בעניי־זויעך היוצעם מין־התּיבֿה שעם וצהאַם ויאָפֿעם״ (ברײשים 18:9). [8]מאַטיע 20:8: האָט יעשוע צו אים געזאָגט: די פֿוקסן האָבן היילן און די פֿייגל פֿון הימל האָבן נעסטן. אָבער דער בן־אדם האָט ניט וווּ זײַן קאָפּ אַנידערצולייגן. אויך: לוקאַס 58:9 [לוקע 58:9]; לויט דער איבערזעצונג פֿון כײַים אײַנשפּרוך [דר. הענרי עינספּרוצה], באַלטימאָרע 1958).

שטרעקן זיך אויס ווי אַ פּאָר לאַפּקעס, אויף זיי פּאַלט אַנידער מײַן פלאַטשיק קעפּל, אויסציִענדיק זיך מיט אַ מאָרדעלע, מיט אַ נעזל אַ פּײַפּנדיקס און קוק פֿאַרשלאָפֿן מיט אויסגעשטשירעטע אייגלעך גלאַט אַזוי זיך אין דער וועלט אַרײַן, אָן אַ שום פּיצל געדאַנק אין מוח און אָן אַ פּיצל געפֿיל אין האַרצן, טאַקע אַן עכטער בײַבאַק, וואָס דענקט און פֿילט נאָר מיט דעם בויך און וואָס די גאַנצע חכמה זײַנע באַשטייט בײַ אים נאָר אין קישקע. עפּעס גאָר נישקשהדיק, כ׳לעבן! איך וויים, אמת טאַקע, נישט פֿון מײַן לעבן צו זאָגן, אויף וואָס פֿאַר אַ וועלט איך בין, נאָר דערינען ליגט ערשט אָבער דער גאַנצער טעם, די גרויסע הנאה. עפּעס איז אַזוי מחיה גוט צו ליגן ווי אַ לעבעדיקע קלאָץ, נאָר צו מאַכן מיט די זײַטן, צוהערן ווי דאָס נעזל פּײַפּט און דאָס מעגענדל קאָכט. שׂונאים, איך ווינטש אײַך אסור ניט קיין שלעכטס, אויף אײַך אַלע געזאָגט געוואָרן אַזאַ לעבן!

9. טרו־טרו־טרו! הערט זיך פּלוצעם אַ טרובען ווי מיט אַ שופֿר. מײַנע אויערלעך שטעלן זיך אויף, איך סמאַרע מיט דעם נעזל און מיר דאַכט זיך אַן אָכאָטניק![9] איך ציטער פֿאַר מײַן הײַטל, קריך אויף מײַן בײַכל און קוק אוים כיטרע מיט די אייגלעך טאָמער איז דאָ עפּעס אַ נאָרע וווּ זיך אַרײַנצוכאַפּן איבערזיצן די מסוכּנע צײַט. איך קריך אײַנהויקערדיק זיך אין צענטן, קריך און קוק. שלעכטס, נישטאָ פֿאַר מיר קיין באַהעלטעניש און דאָ טרובעט מען און מע טרובעט אַלץ ווײַטער טרו־טרו־טרו! די נשמה הענגט מיר אויף דעם שפּיץ נאָז פֿאַר שרעק. צומאַכנדיק די אויגן טו איך אַ מאַך מיט דער לאַפּקע: ׳טאַ, אין דײַן האַנט, גאָט, באַהאַלט איך מײַן פֿעלכן!׳

10. „ישׂראָליק, דו ביסט אַ בײַבאַק!" – רופֿט זיך איינער עפּעס לעבן מיר אָן, דערלאַנגענדיק מיר אַ שנאָל אין נעזל, אַזוי, אַז מיר איז ליכטיק געוואָרן אין די אויגן, וועלכע איך שטעל אויס און קוק דעם נײַעם פֿאַרשווין אין פּנים אַרײַן אָן פּחד, אָן פֿאַרוווּנדערונג, גלײַך ווי אַלצדינג, וואָס פּאַסירט זיך דאָ מיט מיר און אַרום מיר איז גאַנץ רעכט, אַזוי געהער צו זײַן אַלפּי שׂכל און אַלפּי דרך־הטבֿע. ס׳איז מיר אפֿילו ניט קיין פּליִע ווער זאָל דער אומבאַקאַנטער אַזוינס זײַן? וואָס פֿאַר אַ מחותּן ער איז מיט מיר! מסתּמא, אַז ער איז דאָ באַדאַרף ער דאָ זײַן, אַז ער גיט מיר אַ שנאָל, מסתּמאָ באַדאַרף ער שנעלן, און איך דאַרף דעם שנאָל

[9] אָכאָטניק: יעגער.

מקבל־באהבֿה זײַן. בײַ אַ בײַבאַק איז אַלצדינג רעכט, אים רײַמט זיך אַלצדינג, ער דערקענט עפּעס אַ זאַך נאָר בש״ס זי וואַרפֿט זיך אים אין די אויגן, אָדער דערלאַנגט אים אַ קלאַפּ, אַ קניפּ אין בויך. קוים פֿאַרשווינדט זי, הערט זי פֿאַר אים אין גאַנצן אויף צו זײַן, ער פֿאַרגעסט אויך באַלד טאַקע דעם קלאַפּ, לעקט אָפּ מיט דעם צינגל דעם ברוין־בלויען צייכן אויפֿן לײַב און ליגט זיך ווײַטער גאַנץ רויִק מיט אויסגעשטשירעטע גלעזערנע אויגן.

11. – דו ביסט אַ שיין בײַבאַקל, ישׂראָליק! – רופֿט זיך דער פֿאַרשוין ווײַטער אָן, שאָקלענדיק אויף מיר מיט דעם קאָפּ – „מזל־טובֿ דיר מיט דעם נאָמען.״

12. – גם אתם, מיט מזל זאָלסטו לעבן! – ענטפֿער איך און מײַנס אַ לאַפּקע הויבט זיך עפּעס גאָר פֿון זיך אַליין אויף, אָפּצושטעקן דעם פֿאַרשוין אַ שלום־עליכם.

13. – אַ ייִד בלײַבט אַ ייִד, אפֿילו ווען איר נעמט אויף זיך אָן דעם בײַבאַק – מאַכט יענער מיט אַ שמייכעלע אַוועקשטופּנדיק פֿון זיך מײַן לאַפּע. – הער זשע, ישׂראָליק! עס רײַסט מיר מײַן האַרץ זעענדיק דיך אין דײַן איצטיקער לאַגע און (איך) מוז מיט דיר זיך אויסשמועסן. נאָר לאַנג טענהן וועל איך דאָ מיט דיר נישט. איך ווייס אַלצדינג: דײַנע אַלע הנהגות, דײַנע ווייטיקן, אינעווייניקסטע און זײַטיקע, דײַנע בקשות און דײַנע פֿאַרלאַנגען (!). מילא, דיר ווילט זיך זײַן אַ בײַבאַק, נו – זייער שיין, בײַבאַקעס זײַנען ברוך־השם דאָ גענוג אויף דער וועלט חוץ דיר אויך. נאָר יענע איז אָבער גוט צו זײַן בײַבאַקעס בײַ אַן איינגענער נאָרע מיט פֿיל שפּײַז, וואָס זיי האָבן עס בירושה פֿון זייערע עלטערן און איידער זיי זײַנען נאָך געבוירן געוואָרן איז שוין פֿאַר זיי געשטאַנען גרייט אַ פֿאַרטיקע וואַרעמע נאָרע מיט כּל טובֿ. דו אָבער ביסט דאָך צווישן בײַבאַקעס אַ בײַבאַק, שטרעקסט זיך אויס גלאַט ווו עס פּאָפּאַדיעט זיך, גאָרנישט אין דײַן ווינקל און שלאָפֿסט זיך אויף גאָטס באַראָט, ניט אָנגעהויבן צו טראַכטן, אַז דו ביסט אין סכּנה יהי מי שיהי זאָל דיך ניט פּלוצעם איבערפֿאַלן און אַראָפּשינדן דיר דאָס פֿעלכן.

14. – „ער דרעמלט ניט און שלאָפֿט ניט דער שומר ישׂראל״ – ענטפֿער איך מיט דעם געוויסן פּסוק.[10] גאָט זאָל פֿאַר מיר זיך זאָרגן.

[10]טילים 4:121 הינײ לא יאָנום וולא יישאַן שומר ישׂראל.

15. ישׂראָליק! — טוט ער זיך אַ בייזער — אַזוי רעדט אַ ווילדער משוגענער בײַבאַק. קיין פֿילאָסאָפֿיע פֿאַר אַ בײַבאַק האָב איך ניט און זי קען אַנטגעגן אים גאָר ניט העלפֿן. איינס פֿון די צוויי קומט דיר אויס: אָדער פֿאַרבײַבאַק זיך מיט די אַלע אַנדערע פֿונעם היגן ווינקל, וועסטו ווי אַן אייגענער האָבן אַ מקום מנוחה אין זייער נאָרע, אָדער...

16. — ניין — פֿאַל איך אים אַרײַן אין די רייד — פֿאַרבײַבאַקען זיך מיט זיי איז זייער שווער. מיר זײַנען פֿון פֿאַרשיידענע מינים. אָפּגעשונדענערהייט וועט מען מיר דערקענען, אַז איך בין פֿון אַן אַנדער מין.

17. — אָדער — ענדיקט דער פֿאַרשוין זײַן שמועס, באַטראַכטנדיק מײַן געשטאַלט, מײַן נאָז און מײַנע האָר מיט אַ שמייכעלע — אָדער ווען דו ביסט צום שלימזל אַן אַנדער מין און מוזט זיך האַלטן אָפּגעזונדערט, זוך זשע פֿריִער אויס עפּעס אַ שטיקל נאָרע באַזונדער פֿאַר דיר. איך וועל דיך דרינען באַהילפֿיק זײַן. נו? ווו ווילסט דו ערגעץ?

18. — וויים איך? — גיב איך אַ זאָג זיך קראַצנדיק מיט דער לאַפּקע — לאָז אפֿשר זײַן דאָרט פּאַ־פּאַ־פּי־הי־פּיט!

19. דאָס לעצטע וואָרט, וועלכעס איך האָב געוואָלט אַרויסריידן איז נבֿלה געוואָרן אין אַ הילכעדיקן פֿײַף אויף בײַבאַקסקע, אַזוי, אַז איך האָב מיך אַליין איבערגעשראָקן.

20. — נישקשה — שמייכלט יענער — איך פֿאַרשטיי, וואָס דו מיינסט. פֿאַר בײַבאַקעס קומט עס אויס שטאַרק געפֿײַפֿט... רוף עס בעסער בײַבאַטשענע.

21. — עפּעס טאַקע אַקוראַט, כ׳לעבן, ווי געוווּנטשן! — שמאָך איך פֿאַר גרויס הנאה.

22. — פּשיטע! — מאַכט יענער פֿאַרקרימענדיק זיך. — טרעפֿסט אַקוראַט ווי אַ בלינד פֿערד אין גרוב אַרײַן. יענץ איז שוין הײַנט אַ וועלט־בײַבאַטשענע, אַ בית־עולם, דער וועלטס הייליק אָרט, וואָס שמעקט מיט ציוק־הדין קבֿרות־בלעטלעך.

23. — דו ביסט אַ לץ — עפֿן איך אויף אים אַ מויל — נאָר דאָרטן טאַקע איז מײַן אָרט.

24. — והשנית — רעדט זיך יענער אַלץ ווײַטער, גאָרנישט מאַכנדיק זיך אויס מײַנע ווערטער — והשנית, האָב איך מורא, דאָרט קענסטו בלײַבן אייביק טאַקע אַן אמתער בײַבאַק.

25. – וואָס איז דאָ אַזאַ פֿאַר אַ חסרון אַ בײַבאַק! – זאָג איך באַליידיקנדיק זיך אַ ביסל. מיינענדיק, אַז דאָס, וואָס איך בין אַצינד, אַזוי בין איך פֿון אייביקע יאָרן טאַקע געווען.

26. – נישטאָ, מישטיינס געזאָגט, מיט וועמען צו ריידן – קרעכסט יענער, שאָקלענדיק אויף מיר מיטן קאָפּ.

27. – זאָל מיך דאָס אָנהייבן צו אַרן, וואָס אַ שׂונא רעדט – פֿײַף איך הילכנדיק אויס און שטעל אַרויס די ציין.

28. – ביסט אַ גוטער סווישטש נישקשה, אַ פֿײַפֿער טאַקע גאָר אַן אַנטיק! זאָגט יענער, קלאַפּנדיק מיט אַ פֿינגער איבער מײַן קעפּל.

29. – לעג מיר ניט קיין פֿינגער אין מויל – ברום איך מיט פֿאַרדראָס און טו מיך טאַקע אַ לאָז אים אַ ביס צו טאָן.

30. שאַ, בײַבאַק, רויִקער אַ ביסל! מאַכט יענער גאַנץ קאַלטבלוטיק. הייבט מיך אויף פֿאַרן שפּיץ נעזל, האַלט מיך אַ ווײַלע הענגענדיק אין דער לופֿט און טוט מיך דערנאָך אַ שלײַדער צוריק אויף מײַן אָרט.

31. איך פֿיל אין מיר אַ גאַנצע איבערקערעניש, אַליין נישט צו וויסן, וואָס פֿאַר אַ מין נפֿש איך בין. עפּעס נישט דאָס, נישט יענץ.

32. – לעת־עתּה – רופֿט זיך יענער אָן – איז נאָר אַן עבֿירה די רייד, מיר וועלן הערן שפּעטער אַ ביסל, וואָס דו וועסט זאָגן. דו ביסט נאָר אַ בריה מיט דעם מויל. איך קען דיך נישקשה גוט, ישׂראָליק.

33. – האַ וואָס? – פֿרעג איך טעמעוואַטע, אויסרײַבנדיק די אויגן – מה שמכם, פֿעטער?

34. – גבֿריאל המלך.

35. – זייער אָנגעלייגט, כ׳לעבן – זאָג איך, עפּעס אַזוי לעקישעוואַטע און שיט אים אָפּ מיט נײַן מאָס שאלות עכט ייִדישלעך: – פֿון וואַנען? ווּהין? וואָס טוט מעלתו דאָ? האָט מעלתו עפּעס אַן עסקל?

36. מײַן גבֿריאל ברומלט אונטער דער נאָז, שטיקנדיק זיך פֿאַר געלעכטער און רעדט עפּעס גאָר תּרגום.

37. – רעדט מיט מיר, איך בעט אײַך, פּראָסט אויף אונדזער לשון, ניט קיין תּרגום.

38. – תּרגום איז מײַן מוטערשפּראַך – ענטפֿערט גבֿריאל. איך שטאַם אייגנטלעך פֿון בבֿל, פֿון וואַנען דײַנע עלטערן האָבן מיך פֿאַרצײַטן

מיט זיך פֿאַרפֿירט אין זייער לאַנד און בין געווען זייערס אַ גאַנצער כּאָדאַטײַ.[11] (איך) בין פּרעזידענט אין דער קאָמיסיע מכּוח דעם ייִדישן וואָפּראָס[12] דאָרט אויבן און עס קומט מיר אַ מאָל אויס אין דעם ענין צו ריידן תּרגום...

39. – וואָס פֿאָרט, אדוני פּריץ – בין איך טשיקאַווע צו וויסן ־ הערט זיך עפּעס דאָרט אין דער קאָמיסיע? ווערט זי באַלד שוין נעמען אַן עק?

40. – מיט דיר אין איינעם – ענטפֿערט ער מיט אַ געלעכטערל. האָב צײַט, ישׂראָליק! מענסט גאַנץ זיכער זײַן, אַז זי וועט דיך איבערלעבן. מילא, דאָס אין דער צײַט. לאָמיר בעסער ריידן עסק. ושריות שוֹאָ[13], איך האָב אַן אוקאַז[14] פֿונעם אדון הגדול דיך, ישׂראָליק, צו פֿאַרזאָרגן.

41. – ישר כּוח! דער אַלטער טאַטע האָט פֿאָרט זיך אין מיר דערמאָנט. וואָס מאַכט ער עפּעס דער אַלטער?

42. – נישקשה, דער אייגענער וואָס פֿריִער. ער גריסט דיך גאָר פֿרײַנדלעך און בעט דו זאָלסט נאָר קיין שלימזלניק נישט זײַן. וואָס מאַכסטו עפּעס, ישׂראָליק?

43. – בע... איך מאַך מיט דער נשמה. קיין געשעפֿטן איז הײַנט ניטאָ. דער מסחר איז געפֿאַלן, דער קורס ליגט אין דער ערד, מען זעט ניט קיין גראָשן לייזעכטס, ווייץ האָט אויפֿגעהערט, פֿרישע אָנזעצן אַלע טאָג, אויס קרעדיט, נישטאָ קיין דרײַער... דעם גרום בין איך מוחל, האָט ער בעסער געשיקט עפּעס געלט?

44. – וואָס הערט זיך בעסער, ישׂראָליק, מכּוח די קלעפּ? פֿאַר־שטייסטו מכּוח די פּעטש?

45. – עט... דאָס איז באַזונדער זיך אַ זאַך... אַך־כאַ־כאַ־אַך, אויפֿן מאַרק איז פּשוט גאָר ניטאָ וואָס צו טאָן. הײַנט, מיין איך, מוז זײַן גאָר בײַ אײַך אויפֿן הימל אַ יריד. אי־אי־אי! וואָס מאַכן דאָרט עפּעס אַחינו בני ישׂראל?

46. – וואָס מאַכן ייִדן, מעשׂים? זיצן אויפֿן בולוואַר לעבן דעם אַלטן דוואָרעץ[15], לאָזן זיך געבן עסן לוויתן, אַ פּאָרציע שור־הבר און

[11]כּאָדאַטײַ: מיילעץ יושר, שטאַדלען. [12]וואָפּראָס: שאלה. [13]ווּעשאָרויוס שוסאָ: אַראַמיש, מיינט: פּסיכעס הדיבער. פֿון דער ערשטער שורה אינעם פּיוט „אַקדמות מלין," וואָס מען איז נוהג זאָגן מיט אַ ספּעציעלן ניגון דעם ערשטן טאָג שבֿועות. [14]אוקאַז: באַפֿעל, פֿאַראָרדענונג. [15]דוואָרעץ: שלאָס.

פֿאַרטרינקען אַ כּוסע. אָדער זיצן אַוועק שעהען לאַנג אויף בענקלעך גלאַט אַזוי און האָבן הנאה פֿונעם קוקן אויף דער שיינער שכינה, וואָס שוועבט אַרום, שפּאַצירנדיק דאָרט.

47. – הערסטו גבֿרִיאליקל – גיב איך מיך פּלוצעם אַ כאַפּ בשׂמחה – זײַ כ׳לעבן, אַ גוטער ברודער. איך האָב דיר פֿירצולייגן אַ גוט געשעפֿטל.

48. – אפֿשר אַ שידוך? לאַכט גבֿרִיאל, אָנקוקנדיק מיך. – איך ווייס דאָך, ישׂראליק, דו האָסט זייער ליב ריידן אַ שידוך. ניין, ישׂראָליק, ראשית, איז אַ ייִדישער מלאך נישט ווי די גרעקישע אַ מאָל, וואָס פֿלעגט חתונה האָבן, לעקן האָניק און עסן אַ צימעס פֿון אַמבראָזיע. והשנית, בין איך ווי אַלע אַנדערע ייִדישע מלאכים, אַ קבצן, דין, אָן זשאַלאָוואַניע, עס[16] ניט און גיי, ווי דו זעסט מיך, נאַקעט און באָרוועס.

49. – פּי – האָב איך געמאַכט מיט אַ קרים, אַוועקקערענדיק דעם קאָפּ אין דער זײַט. אויב אַזוי ... וואָס־זשע איז מיט אים אַזוי דער ייִחוס! וואָס טויג הײַנטיקע צײַטן אַ מלאך אפֿילו אָן געלט? – קיין געשעפֿטן וועל איך שוין מיט אים ניט מאַכן. איבעריקנס טאַ! – ניין, גבֿריאליק, רוף איך מיך אָן, אַן אַנדער געשעפֿטל מיין איך, אַ מעקלערײַ. טאָמער וואָלסט אַ סבֿרא געווען, דו זאָלסט צונעמען מיט זיך אַהין צו אויבן עטלעכע פֿאַרשווינדלעך און אויסאַרבעטן דאָרט פֿאַר זיי שטעלן. אַ גרויסע מצווה, כ׳לעבן. די גאַנצע וועלט וועט דיר דערפֿאַר שטאַרק דאַנקען, און מיר וואָלטן דערצו אויך נישט צוגעלייגט.

50. – אַזעלכע זאַכן געהערן זיך אָן דעם מלאך־המוות. אי דאָס בין איך מסופּק אויב ער וועט עס טאָן. לאַקייען אין גן־עדן זײַנען דאָ שוין פֿיל מער ווי הערן און דאַמען. אַלע רוקן זיך הײַנט אין גיהינם. דאָרט איז ניט לאַנג געווען אפֿילו עטלעכע וואַקאַנסן[17] אויף שמײַסערס, נאָר זיי זײַנען שוין פֿאַרנומען [סוואָרין, פּיכנע, אַ קרייץ מיט זייער כּנפֿיא, שמײַסן דאָרט אויף וואָס די וועלט שטייט].

51. – ווייס איך, וואָס ער רעדט! – מאַך איך פֿאַרוווּנדערט – די דאָזיקע אַלע פֿאַרשווינען זײַנען דאָך דאָ, גיבן אַרויס גאַזעטן. מען האָט פֿון זיי צו זינגען און צו זאָגן.

52. – דאָס זײַנען נאָר גופֿלעך אָן נשמות, זייערע נשמות זײַנען שוין לאַנג ניט אויף דעם עולם. לוציפֿער קוועלט גאָר אָן פֿון זיי, אַזעלכע

[16]זשאַלאָוואַניע: געהאַלט, שׂכר. [17]וואַקאַנס: אַ ליידיקע שטעלע.

שמײַסערס – זאָגט ער – האָט ער נאָך קיין מאָל נישט געהאַט... נו, טפֿו זאָלן זיי ווערן. זאָג מיר בעסער, ישׂראָליק, ווי ווילסטו זאָל איך דיך פֿאַרזאָרגן? זאָג דעם ריינעם אמת.

53. – אַזוי, דעם ריינעם אמת? – זאָג איך און פֿיל בש״ס־מעשׂה ווי איך ווער טעמעוואַטע – אָ, ראשית־חכמה, וויל איך עפּעס אַ פּרנסהלע, און ווײַטער וויים איך? ... עס זאָל זײַן בכלל גוט. שענקלעך, פֿאַרלײַען אויף פּראָצענט, האַנדלען מיט שמאַטעס, פֿאַקטערעווען און נאָך אַזעלכע מלוכהס וואָלט איך גערן אפֿילו מוחל געווען אַנדערע. גענוג! זאָלן אַנדערע שוין אַ ביסל מיט אַזעלכע זאַכן זיך אָפּגעבן.

54. – גאַנץ גוט. אַצינד דענק דיר ישׂראָליק, אַז דו ביסט שוין אָפּגעריכט געוואָרן און דערגרייכט דײַן ווּנטש: דו ביסט שטאַרק רײַך, אַ גבֿיר מפֿרסם, אַ גרויסער בעל־שעפֿע מיט אַ שאַרפֿער פּרנסה, נו און אַהין?

55. – אַהין? אַ־אַ, קיין פּאַ־פּאַ־פּיהי־פּיהיט! (ווײַטער מיט אַ פֿײַף מהיכי־תּיתי, זאָלן זיך אַהין גיין אַנדערע אויב זיי ווילן.

56. – און געלט אויף הוצאות און די אַלע הצטרכוסן דאָרט?

57. – און געלט? געלט זאָלן זיי מוחל זײַן אַליין צו באַקומען.

58. – און דו?

59. – און איך ... פֿאַר וואָס? ... אַ גוטער מאַסע־ומאַטן, כ׳לעבן. מיר וועט דאָך דאָ אויך גוט זײַן!

60. – און אַנדערע פּאַראָנדקעס אַ ביסל און דײַן בעל־הבית־ישקייט דאָ און דײַנע איבעריקע ענינים?

61. – צו וואָס? זאָל בלײַבן אַלצדינג ווי געווען. איך פֿאַרשטיי ניט, וואָס פֿעלן דען די איצטיקע?

62. – און מכּוח צדקה געבן און וויסן מיט אַ שׂכל ווי און אויף וואָס צו געבן, אין זינען צו האָבן שולן, בקור־חולים, [זיי זאָלן] זײַן ווי געהעריק איז, אין זינען צו האָבן ישיבֿות, תּלמוד־תּורה, צו פֿאַרזאָרגן זיי מיט אַלע נייטיקע זאַכן ווי מען [באַדאַרף...] קינדער זאָלן דאָרט ווערן לײַט און קענען דערנאָך פֿאַרדינען זייער ברויט בכּבֿוד און אין זינען האָבן אַ... זאַכן אַ ביסל געלט אין דער צוואה?

63. – עפּעס רעדסטו (!) מיט מיר תּרגום! פֿאָדערסט פֿון מיר עפּעס אַזוינס, וואָס איך הויב עס גאָרניט אָן [צו פֿאַרשטייען ...].

64. – אַצינד – טוט ער אַ געשריי מיט כּעס – אַצינד, אַז ער מיינט דאָס מאָל שפּילט אים, איז ער שוין ... אַביסל וואָס האָסטו געפּײַפּט? – בײַבאַק!

65. – וואָס בײַבאַק? ווער בײַבאַק? מאַך איך כּלומרשט פֿאַרוווּנדערט און כאַפּ מיך געשווינד בײַ...

66. – דו האָסט געוואָלט זײַן אַ בײַבאַק, נו בלײַב־זשע טאַקע אַ בײַבאַק, אַז דו קענסט נאָר פֿײַפֿן [לעקאַשישוס[18] „לקשישוטא" האָט ער זיך שרעקלעך צעבייזערט!] אויף אַ כאַלדייִשן זשאַרגאָן. דערלאַנגענדיק מיר דערבײַ אַ גוטע זעץ, אַזש מיר האָט [פֿאַרכאַפּט דער אָטעם?].

67. – דו קבצן! – צעבייזער איך מיך, טאַפּנדיק די קעשענע און אַרויסזעענדיק ... געוואָרן קיין גראָשן. ס'איז נאָר דבֿרים־בטלים, פֿאַלשע האַפּטאָכות. ער ווערט ... מיך דערווײַל ניט קראַנק מאַכן מיט דײַן באַקשושאָ [בקשוטא].[19]

68. – טרו־טרו־טרו! טרובעט ער מיט זײַן שופֿר מיר גלײַך אין [אויער אַרײַן (?), כאַפּט מיך פּלוצעם פֿאַר דער נאָז, הייבט מיך אויף הויך] הויך און שלײַדערט אַראָפּ מיט אַ געשריי: באַדישטאָ [באדשתא]![20]

69. עס גייט מיר איבער אַ פֿראָסט איבער דעם לײַב, איך טו מיך אַ כאַפּ (בײַם קאָפּ און האָב געעפֿנט דערבײַ די אויגן).

70. די מאַמע מײַנע זיצט לעבן מיר אויפֿן דיוואַן, כליפּעט און ברעכט די הענט:

71. – איז מיר, ישׂראָליק, דו ביסט נעבעך קראַנק! איין גאָט נאָר [זאָל רחמנות האָבן אויף דיר, מײַן טײַערער, מײַן בידנער ישׂראָליק!].

*איבערגעשריבן פֿון מינסקער „שטערן," נום' 1, 1936, ז"ז 6–12.
אַ. וואָראָבייטשיק שרײַבט צו אַ באַמערקונג, אַזוי צו זאָגן: „די דערציילונג איז דערהאַלטן געוואָרן אי אין שמיר־עקזעמפּלאַר, אי איבערגעשריבן אויף ריין. די לעצטע רעדאַקציע איז אַ ביסל געענדערט לגבי דער ערשטער. צום באַדויערן איז דער ריינער עקזעמפּלאַר שטאַרק באַשעדיקט. דאָ האָב איך זיך געהאַלטן

[18]לעקאַשישוסאָ: אַראַמיש: ביזן עלטערן זיך, פֿון דעם פּיוט „אַקדמות מלין," פֿערטע שורה, זע אויבן באַמערקונג 13. [19]באַקשוסאָ: בקשה, לויטן נוסח פֿונעם אויבן דערמאָנטן פּיוט. [20]בעאַדישטאָ: שטילקייט. פֿונעם אויבן דערמאָנטן פּיוט, 18טע שורה. געמיינט, משמעות: שטיל זאָלסטו ווערן!

דער איקערשט בײַ דער לעצטער רעדאַקציע מענדעלעס. נאָר אין
די פֿאַלן, ווען אין דעם ריינעם עקזעמפּלאַר האָבן געפֿעלט גאַנצע
שורות, האָב איך געמוזט אָנקומען צו דער הילף פֿונעם שמיר־
עקזעמפּלאַר. אין די פֿאַלן, ווען ביידע רעדאַקציעס זײַנען זיך
באַשײַנפּערלעך פֿונאַנדערגעגאַנגען, האָב איך די אַנטליִענע פֿאַר־
נעם שמיר־עקזעמפּלאַר שורות גענומען אין קאַנטיקע קלאַמערן.
עטלעכע האַלבע שורות האָט זיך מיר בכּלל ניט אײַנגעגעבן
אויפֿצושטעלן; דאָרטן האָב איך געשטעלט שורות מיט פּינטע־
לעך. די מאַנוסקריפּטן געפֿינען זיך אין מענדעלע־אַרכיוו, אין
אַלוקראַיִנישן מוזיי פֿאַר ייִדישער פּראָלעטאַרישער קולטור אַ.נ.
פֿון מענדעלע מוכר ספֿרים, אין אָדעס. די נומערן פֿון די מאַנוס־
קריפּטן זײַנען: 1/1186; 2/1186; 3/1186.″ דער מענדעלע מוזיי
עקזיסטירט שוין משמעות ניט, זינט דער דײַטשער אָקופּאַציע
פֿון אָדעס אין דער צווייטער וועלט־מלחמה. בײַם איבערשרײַבן
האָבן מיר געענדערט נאָר דעם אויסלייג.

הערות

Typeset by the Atelier Fluxus Virus
http://www.fluxus-virus.com